

knjige, »Godine 1970 – 1993.« (670–697.) obrađuju se posljednja desetljeća komunističkog režima u Čehoslovačkoj, raspad totalitarističkog sustava i uvođenje demokracije, kao i nastanak Republike Češke.

Ovaj cjelovit i sustavan pregled povijesti Češke svakako će postati nezaobilazan izvor za proučavanje povijesti aroda srednje Europe, a u hrvatskoj će historiografiji svakako naći svoje mjesto zbog stoljetnih veza Hrvatske i Češke, osobito u razdoblju kada su bile dio iste države.

Daniel Patafta

Zoran M. JOVANOVIĆ – Dragan BRUJIĆ, Beogradska nadbiskupija i njeno okruženje u vremenu i prostoru, Beogradska nadbiskupija, Beograd, 2014., 224 str.

Prigodom proslave devedesete obljetnice osnutka Beogradske nadbiskupije (1924. –2014.) objavljena je monografija pod nazivom *Beogradska nadbiskupija i njeno okruženje u vremenu i prostoru*. Autor tekstova je Zoran M. Jovanović, a karata Dragan Brujić. Knjiga prati povijest Katoličke crkve, njezinih institucija i kretanje vjernika u dugom povijesnom razdoblju od prvih kršćanskih vremena do danas. Stoga je ona svojevrsna sinteza povijesnih i kulturoloških zbivanja na području današnje Beogradske nadbiskupije u širokom rasponu od dvije tisuće godina. Knjiga je bogato ilustrirana i sadrži velik broj karata koje imaju i dokumentacijsku vrijednost s obzirom da vizualno pojašnjavaju popratne tekstove. Za hrvatsku historiografiju ovo monografsko djelo ima svoju važnost zbog toga što su mnogi Hrvati kroz stoljeća ostavili svoj trag u životu i ustroju katoličkih institucija na području današnje Beogradske nadbiskupije.

Knjiga započinje uvodnim riječima sadašnjeg beogradskog nadbiskupa i metropolita Stanislava Hočevara »Čežnja za novim zagrljajem« (I-II) i prof. dr. Darka Tanaskovića »Činjenice u službi duhovne otvorenosti« (III-VII).

Prvo poglavlje »Širenje hrišćanstva i prva evangelizacija na području današnje Srbije i Nadbiskupije beogradske« (2–11) daje detaljan i pregledan uvid u širenje kršćanstva na spomenutom području, donoseći pritom popise ranokršćanskih mučenika s područja današnje Srbije, kao i odlične kartografske prikaze biskupskih sjedišta na području jugoistočne Europe u ranokršćanskom razdoblju s popisima poznatih biskupa za svaku biskupiju. Slijedi poglavlje »Kriza Rimskog carstva i Konstantinova epoha« (12–19), u kojem je opisan položaj i širenje kršćanstva na području Carstva, s posebnim osvrtom na današnju Srbiju, nakon Konstantinova preokreta 313. godine. Na kraju poglavlja nalazi se karta koja prikazuje rimske careve i njihova mjesta rođenja na području današnje Srbije s osnovnim podacima o svakom caru. »Najznačajniji ranohrišćanski lokaliteti na području današnje Srbije« (20–33) poglavlje je u kojem se kroz kartografske prikaze i tekstualno obrađuju važniji ranokršćanski lokaliteti: Aque, Felix Romuliana/Romulianum, Margus, Iustiniana Prima, Naissus, »Nebeske stolice«, Remesiana, Singidunum Sirmium i Viminacium. Poglavlje završava kartom seobe naroda od sredine 5. do početka 7. stoljeća. U dijelu knjige »O drugoj hristianizaciji na području današnje Srbije, Nadbiskupije beograd-

ske i drugih oblasti« (34–43) govor je o kristijanizaciji spomenutih područja u ranome srednjem vijeku, odnosno o privođenju na kršćanstvo barbarskih naroda koji su naselili područje današnje Srbije.

»Rimokatolička crkva i Beogradska biskupija od Velikog raskola (1054.) do pada Beograda pod Osmanlije (1521.)« (44–71) poglavlje je koje donosi opis crkveno-povijesnih događanja u vrijeme razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka na području jugoistočne Europe, s osobitim osvrtom na tadašnju Srbiju i Beograd kao dio Ugarskoga Kraljevstva. Govori se o katoličkim župama na području srednjovjekovne Srbije i jurisdikciji nad njima, s time da autori donose i popis u kojem su abecednim redom popisana i opisana srednjovjekovna katolička središta u srednjovjekovnim srpskim zemljama. Zatim je obrađeno djelovanje sv. Ivana Kapistrana te rimokatoličke crkve i kapele u Beogradu do 1521. godine. Posebno je obrađena franjevačka beogradska misija u predosmanskom razdoblju. Zanimljiv je i dio koji govori o odnosima srpskih kraljeva i papinstva u srednjem vijeku, kao i o pravoslavnom manastiru Gradac, zadužbini kraljice Jelene I. Anžuvinske, supruge srpskoga kralja Uroša I., gdje je afirmiran stav o dva »plućna krila« kršćanstva. Kao posebna cjelina obrađena je u kratkim crtama povijest Srpske pravoslavne crkve i njezini manastiri u srednjem vijeku.

Slijedi poglavlje »Područje Beogradske i susednih dijeceza u vreme prve osmanlijske vladavine« (72–89). U njemu je sustavno prikazan položaj katolika i katoličkih crkvenih institucija u vrijeme osmanlijskih osvajanja i stabiliziranja njihove vlasti na području jugoistočne Europe. Prikazan je i značaj dubrovačkih trgovačkih kolonija, franjevaca i isusovaca za održanje katoličke vjere na spomenutom području. Posebno je obrađen Beograd i njegova katolička zajednica u osmanlijskom razdoblju. Poglavlje sadrži i veći broj drugih materijala i izvora koji prate spomenute tekstove i upotpunjavaju ih. Poglavlje »Beogradska dijeceza kao verno ogledalo prilika od 1688. do 1791.« (90–103) daje čitatelju uvid u vjerske prilike na području grada Beograda u vrijeme prve austrijske uprave (1688. – 1690.) i vremenu druge austrijske uprave (1718. – 1739.), s naglaskom na organizaciji vjerskog života i institucionalizaciji crkvenog života beogradskih katolika. Poglavlje završava tekstom o beogradskim i beogradsko-smederevskim biskupima u 18. stoljeću i njihovim položajem u Rimu i Beču.

Novo vrijeme za beogradske katolike, kao i za one na području današnje Srbije, započinje u 19. stoljeću, vremenu nastanka Kneževine/Kraljevine Srbije. Toj problematici posvećeno je dio pod nazivom »XIX vek – stoleće razvoja rimokatolicizma u Kneževini/Kraljevini Srbiji« (104–117). Vrijeme je to obnove srpske države kao i katolicizma u Srbiji, iako su katolici tada još relativno minorna vjerska zajednica. Osim tekstova o sakralnim objektima, naslovnim biskupima beogradsko-smederevskima, primasima srpskim i apostolskim vikarima, kao i o nezaobilaznom biskupu Strossmayeru, donosi se i prikaz političkih odnosa Srbije na relaciji Rim – Moskva – Beč, a poglavlje završava potpisivanjem konkordata između Kraljevine Srbije i Svete Stolice 1914. godine. S temom konkordata i obnove nadbiskupije Beogradsko-smederevske započinje i poglavlje »'Balkanska vetrometina' od prvih godina XX veka do danas« (118–138), u kojem je sustavno i pregledno prikazan razvoj vjerskog života katolika na području današnje Beogradske nadbiskupije od početka 20. stoljeća do današnjih dana, s time da su obrađene i neke teme koje se tiču i društveno-političke povijesti Katoličke crkve u Kraljevini SHS/

Jugoslaviji i komunističkoj Jugoslaviji, čime se stvorio povijesni okvir razumijevanja povijeno-političkih okolnosti u kojima su djelovali i živjeli beogradski katolici i razvijale se njihove crkvene institucije. Na ovo poglavlje nadovezuje se jedno kraće, »Život Nadbiskupije beogradske (beogradsko-smederevske) sagledan kroz delovanje njenih nastupira« (139–145). Iz samog naslova je vidljivo da je obrađena povijest nadbiskupije od prvog nadbiskupa Ivana Rafaela Rodića do današnjeg Stanislava Hočevara. Slijedi poglavlje o crkvenom ustrojstvu nadbiskupije, »Današnja župna središta nadbiskupije beogradske« (146–181). Tu su detaljno obrađene sve župe Nadbiskupije uključujući i »Kuću Nadbiskupije«, odnosno nadbiskupski dvor.

Na kraju knjige slijede »Napomene« (182–191), zatim »Bibliografija radova navedenih u knjizi« (193–202), »Registar ličnosti, toponima i verskih objekata« (202–221) i »Beleške o autorima« (222–223).

Beogradska nadbiskupija i njeno okruženje u vremenu i prostoru sveobuhvatno je monografsko djelo koje prvi put predstavlja višestoljetnu prisutnost katolika na području današnje Srbije, odnosno današnje Beogradske nadbiskupije. Za hrvatsku historiografiju ono je važno utoliko što su mnogi Hrvati ostavili svoj trag na tome području od srednjega vijeka do suvremenog doba. Također je važno jer se mogu iščitati veze Crkve u Hrvata s Beogradskom nadbiskupijom, a s druge strane ne može se zaobići činjenica da su katolici u Srbiji dugi niz godina bili usko povezani s Katoličkom crkvom u Hrvatskoj, dijeleći iste državne granice. Svakako valja istaknuti kako osobitu vrijednost ovoj monografiji daju brojni kartografski prilozi koji izvrsno nadopunjavaju tekstove i time ostvaruju cilj izrečen u naslovu knjige, odnosno i vizualno smještaju Beogradsku nadbiskupiju u prostor i vrijeme.

Daniel Patafta

Vjera KATALINIĆ, Sorkočevići: dubrovački plemići i glazbenici / The Sorkočevićs: Aristocratic Musicians from Dubrovnik, Muzički informativni centar Koncertne direkcije Zagreb, Zagreb, 2014., 165 str.

Vjera Katalinić (znanstvena savjetnica i upraviteljica u Odsjeku za povijest hrvatske glazbe HAZU) ubraja se među svjetski priznate proučavatelje hrvatske glazbene baštine, a glavna područja prema kojima su usmjerena njezina istraživanja jesu glazbena kultura u 18. i 19. stoljeću te glazbeni arhivi i zbirke u Hrvatskoj. Knjiga koju predstavljamo ovom prigodom u žarište istraživanja postavlja dubrovačku plemićku obitelj Sorkočević (Sorgo) i njihove odvjeteke koji su hrvatskoj i svjetskoj glazbenoj baštini podarili vrijedna skladateljska djela. Pisana je dvojezično, usporednim tekstom na hrvatskome i engleskome jeziku.

Nakon »Sadržaja« (3) i »Predgovora« (4–5), u kojemu se razlaže cilj ove studije te iznose metodološke i tematske smjernice knjige, autorica se u prvome poglavlju bavi općim prilikama u Dubrovniku i na području Dubrovačke Republike u posljednja dva stoljeća njegove opstojnosti kao neovisne države (»Dubrovnik i obitelj Sorgo«, 6–21). Ukazuje se